

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

การลงทุนเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศและมีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เพื่อที่จะก้าวเข้าสู่การเป็นประเทศที่พัฒนา อีกทั้งยังต้องมีการส่งเสริมและกระตุ้นการพัฒนาการลงทุน เพราะแหล่งเงินทุนที่สำคัญของประเทศก็คือ เงินออมภายในประเทศ ซึ่งประกอบไปด้วย เงินออมภาคครัวเรือน ภาคธุรกิจเอกชน ภาครัฐบาล ภาครัฐวิสาหกิจ และภาคสถาบันการเงิน แหล่งเงินทุนภายนอกประเทศคือ เงินออมของภาคต่างประเทศ ซึ่งจะได้มาในรูปแบบของการกู้ยืมระหว่างประเทศ การได้รับความช่วยเหลือในรูปแบบของเงินโอน

ข้อมูลย้อนหลังตั้งแต่ปี พ.ศ.2544-2550 (ดังแสดงในตารางที่ 1.1) ซึ่งบ่งชี้ว่าการออมของประเทศไทยรวมทุกภาคเศรษฐกิจการออมของทั้งประเทศมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นทุกปี ดังจะเห็นได้จากปี พ.ศ. 2544-2550 มีปริมาณเงินออม 1,502,533 ล้านบาท 1,564,379 ล้านบาท 1,691,746 ล้านบาท 1,852,569 ล้านบาท 1,978,304 ล้านบาท 2,335,670 ล้านบาท และ 2,704,234 ล้านบาท ตามลำดับ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 31.8 ของ GDP ในปี พ.ศ.2550 มีอัตราการขยายตัวของการออมน้อยละ 15.2 ในมุมมองของภาคการลงทุนทั้งประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544-2550 (ตารางที่ 1.2) มีปริมาณทั้งสิ้น 1,237,089 ล้านบาท 1,297,334 ล้านบาท 1,477,475 ล้านบาท 1,738,590 ล้านบาท 2,228,359 ล้านบาท 2,235,033 ล้านบาท และ 2,257,927 ล้านบาท ตามลำดับ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 26.6 ของ GDP มีอัตราการขยายตัวของการลงทุนร้อยละ 1.3 หากมุ่งดูที่การออมของภาคครัวเรือนเป็นหลักจะเห็นได้ว่าในปี พ.ศ.2544 คิดเป็น 5.4% ของ GDP คิดเป็นจำนวน 274,737 ล้านบาท แต่ลดลงในปี พ.ศ.2545-2546 เหลือเพียงปีละ 214,526 ล้านบาท และ 249,996 ล้านบาทตามลำดับ ในปีพ.ศ.2547-2550 ระดับการออมกลับมาเพิ่มขึ้นอีกครั้ง

เป็น 319,531 ล้านบาท 344,517 ล้านบาท 446,487 ล้านบาท และ 661,124 ล้านบาทตามลำดับ ในขณะที่ภาคการลงทุนภาคครัวเรือนของประเทศไทยประกอบไปด้วยการลงทุนในสินทรัพย์ถาวร ซึ่งมีปริมาณเพิ่มขึ้นทุกปีตั้งแต่ปีพ.ศ.2545-2549 ปีละ 68,559 ล้านบาท 87,381 ล้านบาท 107,632 ล้านบาท 130,940 ล้านบาท 140,989 ล้านบาท และ 157,062 ล้านบาทตามลำดับ แต่ลดลงในปี 2550 ลงมาอยู่ที่ 143,328 ล้านบาท เนื่องจากสภาวะเศรษฐกิจที่ชะลอตัวลง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเงินออมและเงินลงทุนเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กัน นั่นคือ ถ้าเงินออมภายในประเทศมีปริมาณที่มากเพียงพอ ก็จะเป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากเงินออมในประเทศจะมีความสำคัญมากต่อกระบวนการสะสมทุนในการพัฒนาและกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ หากปริมาณการออมในประเทศมีเป็นจำนวนมากย่อมสามารถนำมาลงทุนในกิจการต่างๆ ของประเทศได้เป็นการสร้างรายได้ให้กับประชาชนและเกิดความคล่องตัวในระบบเศรษฐกิจ อีกทั้งยังช่วยลดความจำเป็นในการกู้ยืมจากต่างประเทศ

ตารางที่ 1.1
เงินออมในประเทศ

หน่วย : ล้านบาท							
เงินออมในประเทศรายภาคเศรษฐกิจ ¹	2544	2545	2546	2547	2548	2549	2550
ภาคครัวเรือน	274,737 (18.28%)	214,526 (13.71%)	249,996 (14.77%)	319,531 (17.24%)	344,517 (17.41%)	446,487 (19.11%)	661,124 (24.44%)
ภาคธุรกิจเอกชน	823,708 (54.82%)	859,304 (54.92%)	752,688 (44.49%)	591,384 (31.92%)	901,883 (45.58%)	1,038,017 (44.44%)	1,382,578 (51.12%)
ภาครัฐบาล	222,168 (14.78%)	293,969 (18.79%)	389,465 (23.02%)	409,509 (22.10%)	460,018 (23.25%)	564,741 (24.17%)	492,464 (18.21%)
-ภาครัฐบาลกลาง	191,816 (12.76%)	247,766 (15.83%)	305,625 (18.06%)	311,706 (16.82)	367,187 (18.56%)	463,740 (19.85%)	n/a
-ภาครัฐบาลส่วนท้องถิ่น	30,352 (2.02%)	46,203 (2.95%)	83,840 (4.95%)	97,803 (5.27%)	92,831 (4.69%)	101,001 (4.32%)	n/a
ภาครัฐวิสาหกิจ	87,592 (5.82%)	134,549 (8.60%)	143,815 (8.50%)	184,911 (9.98%)	180,971 (9.14%)	200,551 (8.58%)	n/a
ภาคสถาบันการเงิน	94,328 (6.27%)	62,031 (3.96%)	155,782 (9.02%)	347,234 (18.74%)	90,915 (4.59%)	85,874 (3.67%)	168,068 (6.21%)
เงินออมรวม	1,502,533	1,564,379	1,691,746	1,852,569	1,978,304	2,335,670	2,704,234
สัดส่วนเงินออมรวมต่อ GDP	29.3	28.7	28.6	28.5	27.9	29.8	31.8
อัตราการขยายตัวของเงินออมรวม (ร้อยละ)	-2.9	4.1	8.1	9.5	6.8	18.1	15.2

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จ.2552 (2009 EDIT)

หมายเหตุ : 1. เงินออมรวมค่าเสื่อมราคา และรายการ Gross Saving ก่อนรวมค่า Statistical Discrepancy (ค่าความคลาดเคลื่อนทางสถิติ)

2. n/a หมายถึง ทางหน่วยงานของ สศช. ไม่ได้ทำการแยกประเภทข้อมูลย่อย

¹ ดูการจำแนกประเภทภาคเศรษฐกิจได้ในภาคผนวก ก.

ตารางที่ 1.2

เงินลงทุน²ในประเทศ

หน่วย : ล้านบาท							
เงินลงทุนในประเทศ	2544	2545	2546	2547	2548	2549	2550
เงินลงทุนรายภาค							
เศรษฐกิจ							
ภาคครัวเรือน	68,559 (5.54%)	87,381 (6.73%)	107,632 (7.28%)	130,940 (7.53%)	140,989 (6.32%)	157,062 (7.02%)	143,328 (6.34%)
ภาคธุรกิจเอกชน	729,831 (58.99%)	783,560 (60.39%)	983,842 (66.58%)	1,133,730 (65.20%)	1,524,608 (68.41%)	1,518,522 (67.94%)	1,799,317 (79.68%)
ภาครัฐบาล	205,715 (16.62%)	198,148 (15.27%)	200,830 (13.59%)	218,700 (12.57%)	249,488 (11.19%)	276,109 (12.35%)	317,551 (14.06%)
-ภาครัฐบาลกลาง	172,322 (13.92%)	139,281 (10.73%)	117,551 (7.95%)	117,904 (6.78%)	140,783 (6.31%)	169,990 (7.60%)	n/a
-ภาครัฐบาลส่วนท้องถิ่น	33,393 (2.69%)	58,867 (4.53%)	83,279 (5.63%)	100,796 (5.79%)	108,705 (4.87%)	106,119 (4.74%)	n/a
ภาครัฐวิสาหกิจ	191,741 (15.49%)	198,701 (15.31%)	171,989 (11.64%)	210,384 (12.10%)	265,412 (11.91%)	278,488 (12.46%)	n/a
ภาคสถาบันการเงิน	41,243 (3.33%)	29,544 (2.27%)	13,182 (0.89%)	44,836 (2.57%)	47,862 (2.14%)	4,852 (0.21%)	(2,269) (-0.01%)
การลงทุนรวม	1,237,089	1,297,334	1,477,475	1,738,590	2,228,359	2,235,033	2,257,927
สัดส่วนเงินลงทุนรวม ต่อ GDP	24.1	23.8	25.0	26.8	31.4	28.5	26.6
อัตราการขยายตัวของ เงินลงทุนรวม (ร้อยละ)	10.0	4.9	13.9	17.7	28.2	0.3	1.3

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จ.2552 (2009 EDIT)

หมายเหตุ : 1. การลงทุน (Gross Capital Formation) เป็นราคาประจำปี

2. n/a หมายถึง ทางหน่วยงานของ สศช. ไม่ได้ทำการแยกประเภทข้อมูลย่อย

² ครอบคลุมหมายของการลงทุนได้ในภาคผนวก ก.

สังคมปัจจุบันเป็นสังคมแห่งเทคโนโลยีที่เต็มไปด้วยความทันสมัยและสะดวกสบาย ประชาชนในสังคมส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับวัตถุมากขึ้น ทั้งการเข้าสังคม การสังสรรค์ การใช้สิ่งอำนวยความสะดวก การแต่งกายหรูหรา ประกอบกับภายใต้วิกฤตการณ์ทางการเงินของสหรัฐอเมริกา (Hamburger Crisis) ที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในหลายภูมิภาค รวมมาถึงส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจประเทศไทย ทั้งภาคอุตสาหกรรม ภาคสถาบันการเงิน ภาคการบริการ ส่งผลให้ระบบการเงินทั่วโลก ดัชนีตลาดหุ้น ตกต่ำลง เงินทุนไหลออกไปยังต่างประเทศ ผลกระทบผ่านช่องทางการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ การลงทุนภายในประเทศไทยมีแนวโน้มชะลอตัวลงตามแนวโน้มเศรษฐกิจโลก ดังนั้นจึงกระทบต่อการจ้างงานของภาคอุตสาหกรรมที่ลดต่ำลงไปด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากการไม่เปิดรับพนักงานในตำแหน่งงานใหม่ๆ อุตสาหกรรมบางแห่งมีรายได้ลดลงมากจนไม่สามารถทำกิจการต่อไปได้ จึงต้องเริ่มทยอยปลดพนักงานออกจากงาน หากพนักงานที่ถูกเลิกจ้างงานดังกล่าวไม่มีการออมเงินเพื่อใช้จ่ายในอนาคต ก็จะประสบกับปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวันในช่วงที่ยังไม่สามารถหางานใหม่ได้ ซึ่งถ้ามองในระดับเศรษฐกิจของประเทศในภาวะที่เศรษฐกิจตกต่ำ รัฐบาลควรกระตุ้นส่งเสริมให้มีการลงทุนและใช้จ่าย เร่งภาคเศรษฐกิจให้เกิดการผลิต การจ้างงาน และการอุปโภคบริโภค เพื่อไม่ให้เกิดการชะลอตัวของเศรษฐกิจมากไปกว่านี้ แต่กลับกันในแง่ของบุคคลในสถานะเศรษฐกิจปัจจุบัน การออมเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับอนาคตที่ควรจะมีการออมเพื่อไว้ใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน เก็บออมไว้ใช้ในอนาคต และใช้ในระยะจำเป็น

ดังนั้นงานวิจัยเฉพาะเรื่องฉบับนี้จึงได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการออมของกลุ่มอาชีพสองกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาชีพที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถาบันการเงิน เช่น พนักงานธนาคาร พนักงานบริษัทหลักทรัพย์ เปรียบเทียบกับกลุ่มข้าราชการ ซึ่งความแตกต่างอยู่ที่ผู้ที่อยู่ในแวดวงทางการเงินดังเช่นพนักงานกลุ่มสถาบันการเงิน โดยสมมติฐานที่สำคัญคือ พนักงานกลุ่มสถาบันการเงินน่าจะมีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออมและการลงทุนที่ดีกว่ากลุ่มข้าราชการ ซึ่งผลจากข้อสมมติฐานนี้อาจทดสอบโดยการพิจารณารูปแบบและพฤติกรรมการออมของทั้งสองกลุ่มว่ามีความแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารนั้นอาจเป็นองค์ประกอบหนึ่ง

แต่อาจมีองค์ประกอบอื่นๆ ที่สำคัญ เช่น ต้นทุนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมจากที่ทำงานและเพื่อนร่วมงาน ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษานี้ย่อมเป็นประโยชน์ต่อสถาบันการเงินในการกำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย และนำความรู้เกี่ยวกับทางด้านการเงินมาเผยแพร่หรือวางแผนการออมให้กับผู้ที่ยังไม่ได้ให้ความสำคัญการออมเงิน เพื่อให้เริ่มจัดการออมเงินอย่างมีระบบมากขึ้น หรือเพื่อให้รัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีนโยบายส่งเสริมการออมและการลงทุนได้ตรงเป้าหมาย

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการออมและรูปแบบการออมของกลุ่มพนักงานสถาบันการเงินกับกลุ่มข้าราชการ

1.2.2 เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการออมและรูปแบบระหว่างสองกลุ่ม และเปรียบเทียบความแตกต่าง

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาพฤติกรรมการออมของพนักงานในกลุ่มสถาบันการเงิน ซึ่งจะทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างพนักงานธนาคารเปรียบเทียบกับกลุ่มข้าราชการ กลุ่มตัวอย่างของการศึกษาจะประกอบไปด้วยกลุ่มพนักงานสถาบันการเงิน เช่น พนักงานธนาคาร พนักงานบริษัทหลักทรัพย์ พนักงานบริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุน และกลุ่มข้าราชการที่มีอายุ 23-60 ปี ในเขตจังหวัดกรุงเทพมหานคร

1.4 ข้อมูลและแหล่งของข้อมูล

1.4.1 รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ที่เป็นข้อมูลเชิงสถิติแบบอนุกรมเวลาเป็นรายปีย้อนหลัง ตั้งแต่ปี 254-2550 ซึ่งรวบรวมจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ธนาคารแห่งประเทศไทย กระทรวงการคลัง กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ ได้แก่ ข้อมูลการออม การใช้จ่าย รายได้ อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ อัตราเงินเฟ้อ เพื่อนำมาพรรณนาให้เห็นภาวะการออมในอดีตที่ผ่านมาของภาคครัวเรือนของประเทศไทย

1.4.2 การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ใช้การออกแบบสอบถามเกี่ยวกับออมเงิน โดยสำรวจพฤติกรรมกรรมการออมของกลุ่มพนักงานสถาบันการเงินจำนวน 300 ชุด และกลุ่มข้าราชการจำนวน 300 ชุด ซึ่งคำนวณจำนวนชุดแบบสอบถามจากทฤษฎี ทาโร ยามาเน่

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้ทราบถึงปัจจัยสำคัญที่เป็นปัจจัยหลักในการกำหนดพฤติกรรมการออมของกลุ่มพนักงานสถาบันการเงินกับกลุ่มข้าราชการ

- ประชาชน ได้รู้จักมีการวางแผนการออม โดยมีการเลือกรูปแบบการออมได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยหันมาให้ความสนใจกับการออมเพิ่มขึ้น
- สถาบันการเงินสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปใช้ในการนำเสนอรูปแบบการออมอื่นทั้งสามารถออกผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ให้เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย และยังแนะนำให้กลุ่มพนักงานหรือกลุ่มบุคคลที่มีสัดส่วนการออมต่ำหันมาให้ความสำคัญและสนใจในการออมและมีการจัดการการออมอย่างมีระบบมากขึ้น
- รัฐบาล องค์กรหรือหน่วยงานที่มีส่วนในการส่งเสริมและกระตุ้นการออมของภาคครัวเรือน และสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนหรือกำหนดนโยบายทางการเงิน

1.6 นิยามศัพท์

1) การออม

Saving = Income not spend. At the end of any period, saving is equal to income in that period minus consumption, and could be negative if expenditure exceeds income (dissaving). In economics, saving is a purely passive concept and does not imply any decision about the form saving may take, such as putting it into a building society. Saving can occur in the public sector when tax revenues exceed final consumption by government plus transfer payment and subsidies and in the company sector where profits are not distributed (self-financing) as well as in the household, though typically the public sector is a net borrower (public-sector borrowing requirement) while the personal sector and industrial and commercial companies are net lenders.

จากคำนิยามความหมายของการออมของ Bannock, Baxter, & Rees. (Bannock, Baxter, & Rees, 1987, p.364-365) สรุปได้ว่า การออม หมายถึง รายได้หักด้วยค่าใช้จ่ายในการบริโภคจนช่วงสุดท้ายจะเหลือเป็นรายได้ที่ไม่ได้ใช้จ่ายซึ่งจะเท่ากับการออม และจะมีค่าติดลบถ้าค่าใช้จ่ายมีมากกว่ารายได้ที่ได้รับมา ในทางเศรษฐศาสตร์ การออมเป็นมาตรการเชิงรับ การตัดสินใจเกี่ยวกับการออมจึงไม่มีผลใดๆต่อการดำเนินการทางระบบเศรษฐกิจ การออมสามารถเกิดกับภาครัฐบาลได้เมื่อรายรับจากการเก็บภาษีมีมากกว่าการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของรัฐบาล รวมกับค่าใช้จ่ายเงินโอนและเงินอุดหนุน ส่วนภาคเอกชนกำไรที่ได้รับที่ไม่ได้นำไปกระจายสู่หน่วยเศรษฐกิจก็จะเป็นการออมของภาคเอกชน แม้ว่าปกติ ภาครัฐมักจะเป็นผู้กู้ ในขณะที่ภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจมักจะเป็นผู้ให้กู้

การออม หมายถึง การกั้นเงินรายได้ส่วนหนึ่งเอาไว้โดยมิได้นำเงินรายได้ส่วนนี้ไปใช้จ่ายซื้อสินค้าหรือบริการในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อเป็นการเก็บเงินไว้ใช้จ่ายในอนาคตและเจ้าของเงินออมจะต้องไม่เก็บเงินออมนั้นไว้เฉยๆ หรือนำไปซื้อสินทรัพย์ที่ไม่ก่อประโยชน์ให้ยก

เงยขึ้น แต่จะต้องนำเงินดังกล่าวไปแสวงหาประโยชน์หรือดอกผลให้เพิ่มพูน เช่น ฝากธนาคาร หรือซื้อหลักทรัพย์ต่างๆ (ภราดร ปริดาศักดิ์, 2549, น.368)

2) การลงทุน

การลงทุน หมายถึง การเพิ่มพูนหรือดำรงไว้ซึ่งปริมาณของสินทรัพย์หรือสินทรัพย์ที่แท้จริง และส่งผลต่อการเพิ่มปริมาณการผลิตสินค้าและบริการโดยตรง ได้แก่ เครื่องจักร เครื่องมือ อุปกรณ์ อาคาร โรงงาน สำนักงาน เป็นต้น ส่วนเปลี่ยนแปลงของสินทรัพย์เรียกได้ว่าเป็นการลงทุนเพราะก่อให้เกิดการผลิตสินค้าและบริการโดยตรง (ภราดร ปริดาศักดิ์, 2549, น.224-225)

การออมเงิน ในการศึกษาครั้งนี้ได้ให้คำนิยามของรูปแบบการออมเงิน ว่าเป็นการออมในรูปแบบของสินทรัพย์ทางการเงินที่ไม่มีความเสี่ยงหรือมีความเสี่ยงต่ำ ได้แก่ การฝากออมทรัพย์ การฝากประจำ การฝากเงินกับสหกรณ์ออมทรัพย์ การฝากเงินในรูปของสลากออมสิน หรือสลากธนาคารอาคารสงเคราะห์

การลงทุนทางการเงิน การลงทุนทางการเงินถือเป็นการออมเงินอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีความเสี่ยงด้านต่างๆ สูงในการออมเงิน ได้แก่ การลงทุนในกองทุนรวม หุ้น ประกันชีวิต กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ พันธบัตรรัฐบาล การซื้อทองคำ การซื้ออสังหาริมทรัพย์

3) สถาบันการเงิน

สถาบันการเงิน หมายถึง ธนาคาร บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุน และบริษัทหลักทรัพย์จัดการเงินร่วมลงทุน

4) ธนาคาร

ธนาคาร หมายถึง ธนาคารเอกชนรวมไปถึงธนาคารเฉพาะกิจและธนาคารของรัฐบาล ได้แก่ ธนาคารออมสิน ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และธนาคารกรุงไทย